TEISINGUMO TEISMO (trečioji kolegija) SPRENDIMAS

2013 m. vasario 21 d.*

„Sąjungos pilietybė — Laisvas darbuotojų judėjimas — Vienodo traktavimo principas — SESV 45 straipsnio 2 dalis — Reglamentas (EEB) Nr. 1612/68 — 7 straipsnio 2 dalis — Direktyva 2004/38/EB — 24 straipsnio 1 ir 2 dalys — Vienodo traktavimo principo išimtis, taikoma paramai studijoms studento stipendijų ar paskolų forma — Priimančiojoje valstybėje narėje studijuojantis Sąjungos pilietis — Prieš pradedant studijas ir jas pradėjus vykdyta veikla pagal darbo sutartį — Suinteresuotojo asmens pagrindinis atvykimo į priimančiosios valstybės narės teritoriją tikslas — Įtaka kvalifikavimui kaip darbuotojo ir teisei į studento stipendiją“

Byloje C-46/12

dėl *Ankenævnet for Statens Uddannelsesstøtte* (Danija) 2012 m. sausio 24 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2012 m. sausio 26 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

L. N.

prieš

Styrelsen for Videregående Uddannelser og Uddannelsesstøtte

TEISINGUMO TEISMAS (trečioji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas M. Ilešič, teisėjai E. Jarašiūnas, A. Ó Caoimh (pranešėjas), C. Toader ir C. G. Fernlund,

generalinis advokatas Y. Bot,

posėdžio sekretorė C. Strömholm, administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2012 m. lapkričio 28 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

— Danijos vyriausybės, atstovaujamos V. Pasternak Jørgensen ir C. Thorning,

— Norvegijos vyriausybės, atstovaujamos E. Leonhardsen, M. Emberland ir B. Gabrielsen,

— Europos Komisijos, atstovaujamos D. Roussanov ir C. Barslev,

atsižvelgęs į sprendimą, priimtą susipažinus su generalinio advokato nuomone, nagrinėti bylą be išvados,

* Proceso kalba: danų.

priima šį

Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą susijęs su 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičiančios Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinančios Direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB (OL L 158, p. 77, 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 5 t. p. 46, klaidų ištaisymai OL L 229, 2004, p. 35 ir OL L 197, 2005, p. 34), 7 straipsnio 1 dalies c punkto ir 24 straipsnio 2 dalies išaiškinimu.

2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant ginčą tarp L. N. ir *Styrelsen for Videregående Uddannelser og Uddannelsesstøtte* (Aukštojo mokslo ir paramos mokslui agentūra, toliau – VUS) dėl pastarosios atsisakymo jam suteikti paramą mokslui.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisės aktai

Reglamentas (EEB) Nr. 1612/68

3 Pagal 1968 m. spalio 15 d. Tarybos reglamento (EEB) Nr. 1612/68 dėl laisvo darbuotojų judėjimo Bendrijoje (OL L 257, p. 2; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 1 t., p. 15) 7 straipsnį:

„1. Darbuotojui, jei jis yra valstybės narės pilietis, turi būti sudarytos tos pačios įdarbinimo ir darbo sąlygos, kaip ir piliečiui tos valstybės narės, kurioje jis dirba, nepaisant jo pilietybės, ypač nustatant atlyginimą ir atleidžiant iš darbo, o bedarbystės atveju – grąžinant arba vėl priimant į darbą.

2. Jis naudojasi tomis pačiomis socialinėmis ir mokestinėmis lengvatomis kaip ir vietiniai darbuotojai.

<...>“

Direktyva 2004/38

4 Pagal Direktyvos 2004/38 1, 3, 10, 20 ir 21 konstatuojamąsias dalis:

„(1) Sąjungos pilietybė kiekvienam Sąjungos piliečiui suteikia pirminę ir asmeninę teisę laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, taikant Sutartyje ir jai vykdyti patvirtintose priemonėse nustatytus apribojimus ir reikalavimus.

<...>

(3) Sąjungos pilietybė turėtų būti pagrindinis valstybių narių piliečių statusas, kai jie naudojasi savo teise laisvai judėti ir gyventi šalyje. Todėl būtina sisteminti ir persvarstyti esamus Bendrijos instrumentus, atskirai skirtus darbuotojams, savarankiškai dirbantiesiems asmenims ir studentams bei kitiems nedirbantiems asmenims, kad būtų supaprastinta ir sustiprinta visų Sąjungos piliečių laisvo judėjimo ir apsigyvenimo teisė.

<...>

(10) Tačiau savo teisėmis gyventi besinaudojantys asmenys neturėtų tapti nepagrįsta našta priimančiosios valstybės narės socialinės paramos sistemai per pradinį gyvenimo joje laikotarpį. Todėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisė gyventi šalyje ilgesnį kaip trijų mėnesių laikotarpį turėtų būti suteikiama taikant tam tikrus reikalavimus.

<...>

(20) Laikantis diskriminavimo pilietybės pagrindu draudimo, visi Sąjungos piliečiai ir jų šeimos nariai, gyvenantys valstybėje narėje remiantis šia direktyva, toje valstybėje narėje turėtų būti laikomi lygiaverčiais piliečiams Sutarties reglamentuojamose srityse, taikant tokias specialiąsias nuostatas, kurias aiškiai numato Sutartis ir antrinė teisė.

(21) Tačiau priimančiajai valstybei narei paliekama teisė nuspręsti, ar ji suteiks socialinę paramą per pirmuosius tris gyvenimo joje mėnesius (ar ilgesnį laiką ieškantiesiems darbo) Sąjungos piliečiams, kurie nėra darbuotojai ar savarankiškai dirbantieji arba išlaiko tą statusą, ar jų šeimos nariams arba paramą studijoms, įskaitant profesinį parengimą, iki teisės nuolatos gyventi šalyje įgijimo.“

5 Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad ši direktyva taikoma visiems Sąjungos piliečiams, kurie atvyksta į kitą valstybę narę, kurios piliečiai jie nėra, ar joje gyvena.

6 Direktyvos 2004/38 7 straipsnio 1 ir 3 dalys suformuluotos taip:

„1. Visi Sąjungos piliečiai turi teisę gyventi kitos valstybės narės šalyje ilgiau kaip tris mėnesius, jei jie:

a) yra darbuotojai ar savarankiškai dirbantieji priimančiojoje valstybėje narėje, arba

b) turi pakankamai išteklių sau ir savo šeimos nariams, kad per savo gyvenimo šalyje laikotarpį netaptų našta priimančiosios valstybės narės socialinės paramos sistemai ir turi visavertį sveikatos draudimą priimančiojoje valstybėje narėje, arba

c)

— yra priimti į privačią arba valstybinę instituciją, akredituotą ar finansuojamą priimančiosios valstybės narės pagal savo įstatymų ar kitų teisės aktų praktiką, turėdami pagrindinį studijų kurso baigimo tikslą, įskaitant profesinį rengimą ir

— turi visavertį sveikatos draudimą priimančiojoje valstybėje narėje ir užtikrina atitinkamą nacionalinę instituciją pateikdami deklaraciją ar kitokiu jos pasirinktu lygiaverčiu būdu, kad jie turi pakankamai išteklių sau ir savo šeimos nariams, kad per savo gyvenimo šalyje laikotarpį netaptų našta priimančiosios valstybės narės socialinės paramos sistemai, <...>

<...>

3. Taikant šio straipsnio 1 dalies a punktą, Sąjungos pilietis, kuris nebėra darbuotojas ar savarankiškai dirbantysis, išlaiko darbuotojo ar savarankiškai dirbančiojo statusą tokiais atvejais:

<...>

d) asmuo mokosi profesijos. Išskyrus atvejus, kai asmuo yra bedarbis ne savo noru, darbuotojo statusui išsaugoti būtina, kad mokymasis būtų susijęs su ankstesniu darbu.“

7 Direktyvos 2004/38 24 straipsnis „Vienodas traktavimas“ suformuluotas taip:

„1. Taikant tokias specialiąsias nuostatas, kurios aiškiai numatytos Sutartyje ir antriniuose teisės aktuose, visiems Sąjungos piliečiams, pagal šią direktyvą gyvenantiems priimančiosios valstybės narės teritorijoje, Sutarties taikymo srityje taikomas vienodas traktavimas kaip ir tos valstybės narės piliečiams. Ši teisė suteikiama ir šeimos nariams, kurie nėra valstybės narės piliečiai ir turi teisę gyventi šalyje arba nuolatinio gyvenimo šalyje teisę.

2. Nukrypstant nuo šio straipsnio 1 dalies, priimančioji valstybė narė neįpareigojama suteikti socialinės paramos teises per pirmuosius tris gyvenimo šalyje mėnesius arba, kai taikytina, ilgesnį 14 straipsnio 4 dalies b punkte numatytą laikotarpį, ir neįpareigojama iki įgyjant nuolatinio gyvenimo šalyje teisę suteikti paramą studijoms, įskaitant profesinį parengimą, susidedančią iš studento stipendijų ar paskolų, asmenims, išskyrus darbuotojus, savarankiškai dirbančiuosius, tokį statusą išlaikančius asmenis ir jų šeimos narius.“

Danijos teisės aktai

8 2009 m. birželio 29 d. Konsoliduoto įstatymo Nr. 661 (*Folketingstidende* 2005/2006, L 95, A priedas, p. 2854), susijusio su valstybės parama mokslui, 2bis straipsnio 2 ir 4 dalys suformuluotos taip:

„<...>

2. Besimokantiems asmenims, jei jie yra Sąjungos ar Europos ekonominės erdvės [EEE] piliečiai ar jų šeimos nariai, gali būti suteikta valstybės parama mokslui Danijoje ar užsienyje laikantis [Sąjungos] teisėje ir EEE susitarime nustatytų sąlygų. Sąjungos valstybių narių ir EEE valstybių piliečiai, kurie Danijoje nėra darbuotojai ar savarankiškai dirbantieji ir jų šeimos nariai, gali gauti paramą mokslui tik nepertraukiamai pragyvenę Danijoje penkerius metus. <...>

<...>

4. Švietimo ministras gali nustatyti taisykles dėl ne Danijos piliečių teisės į paramą mokslui Danijoje ir užsienyje“

9 Konsoliduoto įstatymo Nr. 661 2bis straipsnio 2 dalis buvo įgyvendinta 2009 m. birželio 8 d. Dekreto Nr. 455 dėl valstybės paramos mokslui (*Bekendtgørelse nr 455 af 8. juni 2009 om statens uddannelsesstøtte*) 67 straipsniu. Šis 67 straipsnis suformuluotas taip:

„[Sąjungos] pilietis, kuris Danijoje yra darbuotojas ar savarankiškai dirbantysis, pagal Europos Sąjungos teisę gali gauti paramą mokslui Danijoje ar užsienyje tokiomis pat sąlygomis kaip Danijos pilietis. „Darbuotojas“ ar „savarankiškai dirbantysis“ pagal [Sąjungos] teisę reiškia Sąjungos pilietį, kuris anksčiau Danijoje buvo darbuotojas ar savarankiškai dirbantysis, kai yra esminis ir laiko ryšys tarp mokslo ir ankstesnio darbo Danijoje, ar asmenį, kuris bedarbis ne savo noru ir jam dėl sveikatos ar struktūrinių priežasčių darbo rinkoje reikia persikvalifikuoti, kad įsidarbintų srityje, kuri neturi esminio ir laiko ryšio su ankstesniu darbu Danijoje.“

10 Pagal 2011 m. gegužės 12 d. Dekreto Nr. 474 dėl užsieniečių, kuriems taikomos Europos Sąjungos nuostatos, teisės gyventi (*Bekendtgørelse nr 474 af 12. maj 2011 om ophold i Danmark for udlændinge, der er omfattet af Den Europæiske Unions regler* (*EU-opholdsbekendtgørelsen*)) 3 straipsnį:

„1. Sąjungos pilietis, kuris Danijoje yra darbuotojas ar savarankiškai dirbantysis, įskaitant paslaugų teikėją, turi teisę gyventi Danijos teritorijoje ilgiau nei tris mėnesius, numatytus Užsieniečių įstatymo (*udlændingelovens*) 2 straipsnio 1 dalyje.

2. Sąjungos pilietis, kuriam anksčiau buvo taikoma 1 dalis, bet kuris daugiau nevykdo veiklos, išlaiko darbuotojo ar savarankiškai dirbančiojo statusą, jei:

1) jis laikinai negali dirbti dėl ligos ar nelaimingo atsitikimo;

2) Sąjungos pilietis yra tinkamai užregistruotas bedarbis ne savo noru po to, kai išdirbo daugiau kaip vienus metus, ir yra užregistruotas kaip ieškantis darbo kompetenciją turinčiame įdarbinimo biure;

3) Sąjungos pilietis yra tinkamai užregistruotas bedarbis ne savo noru po to, kai baigėsi trumpesnė kaip vienų metų terminuota darbo sutartis, ir yra užregistruotas kaip ieškantis darbo atitinkamame įdarbinimo biure;

4) Sąjungos pilietis yra tinkamai užregistruotas bedarbis ne savo noru po to, kai tapo bedarbiu per pirmuosius dvylika mėnesių, ir yra užregistruotas kaip ieškantis darbo atitinkamame įdarbinimo biure;

5) Sąjungos pilietis arba pradeda mokytis profesijos ir šis mokslas susijęs su ankstesniu darbu, arba yra bedarbis ne savo noru ir pradeda mokytis bet kokios profesijos.

3. Sąjungos pilietis, kuriam taikomi 2 dalies 3 ir 4 punktai, išlaiko darbuotojo ar savarankiškai dirbančiojo statusą šešis mėnesius.

4. Sąjungos pilietis, atvykęs į Daniją ieškoti darbo, turi teisę gyventi šalyje kaip darbo ieškantis asmuo ne ilgiau kaip šešis mėnesius nuo atvykimo. Po šio laikotarpio asmuo turi turėti teisę gyventi šalyje kaip darbo ieškantis asmuo, jei gali įrodyti, kad jis vis dar ieško darbo ir turi realių perspektyvų įsidarbinti.“

Pagrindinė byla ir prejudicinis klausimas

11 L. N., Sąjungos pilietis, kurio pilietybės prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nenurodo, atvyko į Daniją 2009 m. birželio 6 d.

12 2009 m. birželio 10 d. L. N. buvo pasiūlytas darbas visą darbo dieną tarptautinėje didmeninės prekybos bendrovėje.

13 2009 m. birželio 29 d. regiono viešojo administravimo įstaiga išdavė jam jo, kaip darbuotojo, registracijos pažymėjimą pagal Dekreto Nr. 474 3 straipsnį.

14 Iš bylos medžiagos matyti, kad prieš 2009 m. kovo 15 d. (paskutinė paraiškos pateikimo diena) ir, vadinasi, prieš atvykdamas į Danijos teritoriją L. N. pateikė paraišką priimti jį į *Copenhagen Business School* (toliau – CBS).

15 2009 m. rugpjūčio 10 d. L. N. prašė suteikti paramą mokslui nuo 2009 m. rugsėjo mėn.

16 2009 m. rugsėjo 10 d. L. N. pradėjo studijuoti CBS. Tada L. N. atsistatydino iš darbo didmeninės prekybos bendrovėje, bet vėliau dirbo kitą darbą pagal darbo sutartį ne visą darbo dieną.

17 2009 m. spalio 27 d. VUS informavo L. N., kad atmetė jo prašymą dėl paramos mokslui.

18 Dėl šio sprendimo 2009 m. spalio 30 d. L. N. pateikė skundą *Ankenævnet for Statens Uddannelsesstøtte* remdamasis savo, kaip „darbuotojo“, statusu pagal SESV 45 straipsnį ir savo teise į paramą mokslui.

19 2009 m. gruodžio 7 d. VUS prašė viešojo regiono administratoriaus nurodyti, ar L. N. atitiko sąlygas, kad būtų laikomas „darbuotoju“, kaip tai suprantama pagal SESV 45 straipsnį. Iš pradžių šis administratorius 2009 m. gruodžio 11 d. rašte teigė, kad L. N. turi būti laikomas „darbuotoju“ laikotarpiu nuo 2009 m. birželio 29 d. iki 2009 m. rugsėjo 10 d. Vėliau, 2010 m. balandžio 12 d. rašte, jis pakeitė L. N. leidimo gyventi pagrindą, pakeisdamas darbuotojo statusą į studento, ir motyvavo tuo, kad suinteresuotasis asmuo atvyko į Daniją turėdamas pagrindinį studijų kurso baigimo tikslą.

20 2010 m. rugsėjo 28 d. raštu VUS perdavė bylą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui. Šiame rašte ji nurodė, kad, siekiant įvertinti bylą atsižvelgiant į joje turimus įrodymus, reikia atsižvelgti į tai, kad L. N. atvyko į Daniją mokytis, nes jis pateikė paraišką priimti į CBS prieš atvykdamas į šią valstybę narę ir atvykęs iškart pradėjo studijuoti. Todėl, VUS teigimu, L. N. negalėjo atitikti nustatytų sąlygų, kad būtų laikomas darbuotoju.

21 2011 m. rugpjūčio 31 d. prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas susisiekė su VUS ir paprašė nurodyti, ar sąvoka „darbuotojas“, kaip tai suprantama pagal Sąjungos teisę, taikoma L. N. Šis teismas taip pat pasiūlė VUS kreiptis į viešąjį regiono administratorių, kad šis pasitikslintų šias aplinkybes. VUS nurodė mananti, kad nėra jokios priežasties, leidžiančios suabejoti ankstesniu viešojo regiono administratoriaus sprendimu dėl L. N. gyvenimo pagrindo.

22 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas teigia, kad Direktyvos 2004/38 7 straipsnio 1 dalies c punktą ir 24 straipsnio 2 dalį galima aiškinti taip, kad studentu laikomas asmuo neturi teisės į studento stipendiją, net jei jį taip pat galima kvalifikuoti kaip „darbuotoją“. Kaip svarbią jis nurodo aplinkybę, kad šios direktyvos 7 straipsnio 1 dalies c punkte studentas apibrėžiamas kaip asmuo, priimtas į privačią arba valstybinę instituciją, „turėdamas pagrindinį studijų kurso baigimo tikslą“.

23 Šiomis aplinkybėmis *Ankenævnet for Statens Uddannelsesstøtte* nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šį prejudicinį klausimą:

„Ar Direktyvos 2004/38 <...> 7 straipsnio 1 dalies c punktas kartu su 24 straipsnio 2 dalimi reiškia, kad valstybė narė (priimančioji valstybė narė), vertindama, ar asmuo turi būti laikomas darbuotoju, turinčiu teisę į paramą studijoms, gali atsižvelgti į faktą, jog į jos teritoriją asmuo atvyko turėdamas pagrindinį studijų kurso baigimo tikslą, todėl priimančioji valstybė narė neįpareigojama jam suteikti paramos studijoms pagal minėtą 24 straipsnio 2 dalį?“

Dėl prejudicinio klausimo

24 Savo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar Direktyvos 2004/38 7 straipsnio 1 dalies c punktą ir 24 straipsnio 2 dalį reikia aiškinti taip, kad Sąjungos piliečiui, studijuojančiam priimančiojoje valstybėje narėje ir ten tuo pačiu metu dirbančiam pagal darbo sutartį, gali būti atsisakyta suteikti paramą studijoms, teikiamą šios valstybės narės piliečiams, nes jis atvyko į šios valstybės narės teritoriją turėdamas pagrindinį studijų kurso baigimo tikslą.

25 Pirmiausia reikia priminti, kad SESV 20 straipsnio 1 dalimi kiekvienam asmeniui, kuris yra valstybės narės pilietis, suteikiamas Sąjungos piliečio statusas.

26 Šį statusą turi tiek studentai iš kitų valstybių narių nei priimančioji valstybė ir studijuojantys šioje valstybėje, tiek valstybių narių piliečiai, turintys „darbuotojo“ statusą, kaip jis suprantamas pagal SESV 45 straipsnį, jei jie turi vienos iš valstybių narių pilietybę.

27 Kaip Teisingumo Teismas jau buvo ne kartą nusprendęs, Sąjungos pilietybe siekiama suteikti valstybių narių piliečiams esminį statusą, leidžiantį tiems, kurie yra tokioje pačioje situacijoje, būti vienodai teisiškai traktuojamiems ESV sutarties taikymo *ratione materiae* srityje nepriklausomai nuo pilietybės,

nepažeidžiant šioje srityje aiškiai nustatytų išimčių (2001 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *Grzelczyk*, C-184/99, Rink. p. I-6193, 31 punktas ir 2002 m. liepos 11 d. Sprendimo *D'Hoop*, C-224/98, Rink. p. I-6191, 28 punktas).

28 Taigi kiekvienas Sąjungos pilietis gali remtis SESV 18 straipsnyje numatytu draudimu taikyti bet kokią diskriminaciją dėl pilietybės, patikslintu kitose Sutarties nuostatose ir Direktyvos 2004/38 24 straipsnyje, visose situacijose, kurios priklauso Sąjungos teisės taikymo *ratione materiae* sričiai. Prie tokių situacijų, be kita ko, priskirtinas SESV 45 straipsniu suteiktų pagrindinių laisvių ir SESV 21 straipsniu suteiktos laisvės judėti ir apsigyventi valstybių narių teritorijoje įgyvendinimas (žr., be kita ko, 1998 m. gegužės 12 d. Sprendimo *Martínez Sala*, C-85/96, Rink. p. I-2691, 63 punktą; minėto Sprendimo *Grzelczyk* 32 ir 33 punktus; 2005 m. kovo 15 d. Sprendimo *Bidar*, C-209/03, Rink. p. I-2119, 32 ir 33 punktus bei 2012 m. spalio 4 d. Sprendimo *Komisija prieš Austriją*, C-75/11, 39 punktą).

29 EB sutarties tekste nėra nieko, kas leistų manyti, kad studentai, kurie yra Sąjungos piliečiai, persikeldami į kitą valstybę narę studijuoti, netenka EB sutartimi Sąjungos piliečiams suteiktų teisių, įskaitant šiems piliečiams suteiktas teises, kai jie dirba pagal darbo sutartį priimančiojoje valstybėje narėje (šiuo klausimu žr. minėtų sprendimų *Grzelczyk* 35 punktą ir *Bidar* 34 punktą).

30 Tai reiškia, kad priimančiojoje valstybėje narėje Sąjungos pilietis, studijuojantis arba dirbantis pagal darbo sutartį šioje valstybėje ir turintis „darbuotojo" statusą, kaip tai suprantama pagal SESV 45 straipsnį, gali remtis SESV 18, 21 ir (ar) 45 straipsniuose įtvirtinta teise laisvai judėti ir apsigyventi priimančiosios valstybės narės teritorijoje nepatirdamas tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos dėl savo pilietybės.

31 Tačiau tiek Danijos, tiek Norvegijos vyriausybės teigia, kad Direktyvos 2004/38 7 straipsnio 1 dalies c punkto ir 24 straipsnio 2 dalies nuostatos turi būti aiškinamos taip, kad Sąjungos piliečiui, studijuojančiam pagal nuolatinių studijų programą priimančiojoje valstybėje narėje ir atvykusiam į šios valstybės narės teritoriją šiuo tikslu, gali būti nesuteikta parama studijoms pirmuosius penkerius gyvenimo joje metus, net jei jis tuo pačiu metu dirba ne visą darbo dieną.

32 Šiuo klausimu primintina: direktyvos 24 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad valstybė narė neįpareigojama iki įgyjant nuolatinio gyvenimo šalyje teisę suteikti paramą studijoms, įskaitant profesinį parengimą, susidedančią iš studento stipendijų ar paskolų, asmenims, išskyrus darbuotojus, savarankiškai dirbančiuosius, tokį statusą išlaikančius asmenis ir jų šeimos narius.

33 Direktyvos 2004/38 24 straipsnio 2 dalis, kaip nuostata, kuria leidžiama nukrypti nuo SESV 18 straipsnyje numatyto vienodo traktavimo principo – 24 straipsnio 1 dalis yra tik jo speciali išraiška, – pagal Teisingumo Teismo praktiką turi būti aiškinama siaurai ir remiantis Sutarties nuostatomis, įskaitant susijusiąsias su Sąjungos pilietybe ir laisvu darbuotojų judėjimu (šiuo klausimu žr. 2009 m. birželio 4 d. Sprendimo *Vatsouras ir Koupatantze*, C-22/08 ir C-23/08, Rink. p. I-4585, 44 punktą bei minėto Sprendimo *Komisija prieš Austriją* 54 ir 56 punktus).

34 Pagal Teisingumo Teismo turimą informaciją L. N. prašoma parama yra parama studijoms studentų stipendijos forma. Taigi šiai paramai gali būti taikomas Direktyvos 2004/38 24 straipsnio 2 dalyje numatytas leidimas nukrypti nuo vienodo traktavimo principo.

35 Tačiau, kaip aiškiai matyti iš minėtos nuostatos teksto, toks leidimas nukrypti negali būti taikomas nei nuolatinio gyvenimo teisę turintiems asmenims, nei „darbuotojams, savarankiškai dirbantiesiems, tokį statusą išlaikantiems asmenis ir jų šeimos nariams".

36 Nors tiesa, jog Direktyvos 2004/38 7 straipsnio 1 dalies c punkte numatyta, kad Sąjungos pilietis turi teisę gyventi kitos valstybės narės teritorijoje ilgiau nei tris mėnesius, jei yra priimtas „į privačią arba valstybinę instituciją“, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą, „turėdamas pagrindinį studijų kurso baigimo tikslą“, tačiau iš šio patikslinimo nematyti, kad šias sąlygas atitinkančiam Sąjungos piliečiui dėl to automatiškai netaikomas „darbuotojo“ statusas, kaip tai suprantama pagal SESV 45 straipsnį.

37 Iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą bei iš Teisingumo Teismui pateiktų pastabų matyti, kad L. N. tik atvykęs į priimančiosios valstybės narės teritoriją ten dirbo pagal darbo sutartį visą darbo dieną, o pradėjęs studijuoti – pagal darbo sutartį dirbo ne visą darbo dieną.

38 Iš bylos medžiagos taip pat matyti, kad buvo atsisakyta jam suteikti paramą studijoms dėl to, kad jis atvyko į šios valstybės narės teritoriją turėdami pagrindinį studijų kurso baigimo tikslą, vadinasi, dėl šio gyvenimo Danijoje tikslo, kompetentingų nacionalinių institucijų nuomone, jam negalėjo būti suteiktas „darbuotojo“, kaip tai suprantama pagal SESV 45 straipsnį, statusas.

39 Tačiau primintina, kad pagal nusistovėjusią teismo praktiką „darbuotojo“ sąvoka, kaip ji suprantama pagal SESV 45 straipsnį, turi autonomišką Sąjungos teisei būdingą reikšmę ir ji neturi būti aiškinama siaurai (šiuo klausimu žr., be kita ko, 1986 m. liepos 3 d. Sprendimo *Lawrie-Blum*, 66/85, Rink. p. 2121, 16 punktą; 1988 m. birželio 21 d. Sprendimo *Brown*, 197/86, Rink. p. 3205, 21 punktą; 1992 m. vasario 26 d. Sprendimo *Bernini*, C-3/90, Rink. p. I-1071, 14 punktą ir 2003 m. lapkričio 6 d. Sprendimo *Ninni-Orasche*, C-413/01, Rink. p. I-13187, 23 punktą).

40 Be to, ši sąvoka turi būti apibrėžta remiantis objektyviais darbo santykius apibūdinančiais kriterijais, atsižvelgiant į atitinkamų asmenų teises ir pareigas. Pagrindinis darbo santykių požymis yra tas, kad asmuo tam tikrą laiką kito asmens naudai ir jo vadovaujamas teikia tam tikras paslaugas, už kurias gauna atlyginimą (žr. minėtų sprendimų *Lawrie-Blum* 17, *Ninni-Orasche* 24 punktą bei *Vatsouras ir Koupatantze* 26 punktą).

41 Žemas atlyginimo lygis ar atlyginimo šaltinio kilmė, didesnis ar mažesnis suinteresuotojo asmens darbo našumas ar faktas, kad jis dirba tik nedidelį skaičių valandų per savaitę, netrukdo asmenį pripažinti „darbuotoju“, kaip tai suprantama pagal SESV 45 straipsnį (šiuo klausimu žr. minėto Sprendimo *Lawrie-Blum* 21 punktą; 1989 m. gegužės 31 d. Sprendimo *Bettray*, 344/87, Rink. p. 1621, 15 punktą ir minėto Sprendimo *Bernini* 16 punktą).

42 Kad atitinkamas asmuo turėtų „darbuotojo“ statusą, jis turi užsiimti realia ir veiksminga veikla, išskyrus visiškai nereikšmingą veiklą, kuri gali būti laikoma nereikšminga ir pagalbine (žr., be kita ko, 1982 m. kovo 23 d. Sprendimo *Levin*, 53/81, Rink. p. 1035, 17 punktą bei minėto Sprendimo *Vatsouras ir Koupatantze* 26 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).

43 Tikrindamas šią sąlygą, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi remtis objektyviais kriterijais ir visapusiškai įvertinti visas bylos aplinkybes, susijusias su vykdomos veiklos pobūdžiu ir atitinkamais darbo santykiais (minėto Sprendimo *Ninni-Orasche* 27 punktas).

44 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo kompetencijai priklauso atlikti visų aspektų, apibūdinančių darbo santykius, analizę, kad būtų nustatyta, ar L. N. darbas pagal darbo sutartį prieš pradedant studijas ir jas pradėjus buvo realaus ir veiksmingo pobūdžio ir ar todėl jis turėjo darbuotojo statusą. Iš tiesų, šis teismas vienintelis tiesiogiai gali susipažinti su pagrindinės bylos aplinkybėmis ir ieškovo pagrindinėje byloje darbo santykius apibūdinančiais aspektais, todėl jis geriausiai gali atlikti būtinus patikrinimus.

45 Sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nėra jokių nuorodų, galinčių sukelti abejonių dėl to, kad L. N. ir jo darbdavių darbo santykiai turėjo šio sprendimo 40 punkte nurodytų darbo santykiams būdingų bruožų, todėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, be kita ko, turi patikrinti, ar ieškovo pagrindinėje byloje darbo santykiai nėra tokie nereikšmingi, kad būtų laikomi vien nereikšminga ir pagalbine veikla.

46 Kalbant apie Danijos ir Norvegijos vyriausybių argumentus, kad ieškovas pagrindinėje byloje dėl to, kad atvyko į Danijos teritoriją turėdamas tikslą ten studijuoti, netenka „darbuotojo“ statuso, kaip jis suprantamas pagal SESV 45 straipsnį, pakanka priminti, kad siekiant nustatyti, ar dėl darbo gali būti suteiktas darbuotojo statusas, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą, nėra svarbūs aspektai, susiję su suinteresuotojo asmens veiksmais iki ir po darbo laikotarpio. Iš tiesų šie aspektai visiškai nesusiję su objektyviais kriterijais, nustatytais šio sprendimo 40 punkte primintoje teismo praktikoje (minėto Sprendimo *Ninni-Orasche* 28 punktą).

47 Šiuo klausimu pažymėtina, kad sąvokos „darbuotojas“, kaip tai suprantama pagal SESV 45 straipsnį, apibrėžtyje išreikštas reikalavimas, būdingas pačiam laisvo darbuotojų judėjimo principui, kad šios pagal Sąjungos teisę suteiktos laisvės lengvatomis gali remtis tik asmenys, iš tiesų dirbantys pagal darbo sutartį ar rimtai ketinantys dirbti pagal darbo sutartį. Tačiau tai nereiškia, kad naudojimasis šia laisve gali priklausyti nuo valstybės narės piliečio, prašančio leidimo atvykti ir gyventi priimančiojoje valstybėje narėje, siekiamų tikslų su sąlyga, kad jis ten vykdo ar ketina vykdyti realią ir veiksmingą veiklą. Kai ši sąlyga įvykdyta, darbuotojo ketinimai, galėję paskatinti jį ieškoti darbo atitinkamoje valstybėje narėje, nėra svarbūs ir į juos nereikia atsižvelgti (šiuo klausimu žr. minėto Sprendimo *Levin* 21 ir 22 punktus bei 2003 m. rugsėjo 23 d. Sprendimo *Akrich*, C-109/01, Rink. p. I-9607, 55 punktą).

48 Jei prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nuspręstų, kad L. N. turi būti laikomas „darbuotoju“, kaip tai suprantama pagal SESV 45 straipsnį, reikia konstatuoti, kad atsisakymas šiam Sąjungos piliečiui suteikti paramą studijoms pažeidžia teisę į vienodą traktuotę, kurią šis pilietis, kaip darbuotojas, turi.

49 Iš tiesų Sąjungos pilietis, pasinaudojęs SESV 45 straipsnyje užtikrintu laisvu darbuotojų judėjimu, pagal Reglamento Nr. 1612/68 7 straipsnio 2 dalį priimančiojoje valstybėje narėje naudojasi tomis pačiomis socialinėmis lengvatomis kaip ir vietiniai darbuotojai.

50 Teisingumo Teismas jau nusprendė, kad parama studijoms yra socialinė lengvata, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 1612/68 7 straipsnio 2 dalį (žr. 1988 m. birželio 21 d. Sprendimo *Lair*, 39/86, Rink. p. 3161, 23 ir 24 punktus bei minėto Sprendimo *Bernini* 23 punktą).

51 Atsižvelgiant į minėtus argumentus, į pateiktą klausimą reikia atsakyti taip: Direktyvos 2004/38 7 straipsnio 1 dalies c punktą ir 24 straipsnio 2 dalį reikia aiškinti taip, kad Sąjungos piliečiui, studijuojančiam priimančiojoje valstybėje narėje ir tuo pačiu metu ten realiai ir veiksmingai dirbančiam pagal darbo sutartį, dėl ko jam gali būti suteikiamas „darbuotojo“ statusas, kaip tai suprantama pagal SESV 45 straipsnį, negalima atsisakyti suteikti paramą studijoms, teikiamą šios valstybės narės piliečiams. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi patikrinti faktus, būtinus siekiant įvertinti, ar ieškovo pagrindinėje byloje darbas pagal darbo sutartį pakankamas, kad jam būtų suteiktas toks statusas. Aplinkybė, kad suinteresuotasis asmuo atvyko į priimančiosios valstybės narės teritoriją turėdamas pagrindinį studijų kurso baigimo tikslą, nėra svarbi nustatant, ar jis turi „darbuotojo“ statusą, kaip tai suprantama pagal SESV 45 straipsnį, ir ar todėl jis turi teisę į šią paramą tokiomis pačiomis sąlygomis kaip ir priimančiosios valstybės narės pilietis pagal Reglamento Nr. 1612/68 7 straipsnio 2 dalį.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

52 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (trečioji kolegija) nusprendžia:

2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičiančios Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinančios Direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EE, 7 straipsnio 1 dalies c punktą ir 24 straipsnio 2 dalį reikia aiškinti taip, kad Sąjungos piliečiui, studijuojančiam priimančiojoje valstybėje narėje ir tuo pačiu metu ten realiai ir veiksmingai dirbančiam pagal darbo sutartį, dėl ko jam gali būti suteikiamas „darbuotojo“ statusas, kaip tai suprantama pagal SESV 45 straipsnį, negalima atsisakyti suteikti paramą studijoms, teikiamą šios valstybės narės piliečiams. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi patikrinti faktus, būtinus siekiant įvertinti, ar ieškovo pagrindinėje byloje darbas pagal darbo sutartį pakankamas, kad jam būtų suteiktas toks statusas. Aplinkybė, kad suinteresuotasis asmuo atvyko į priimančiosios valstybės narės teritoriją turėdamas pagrindinį studijų kurso baigimo tikslą, nėra svarbi nustatant, ar jis turi „darbuotojo“ statusą, kaip tai suprantama pagal SESV 45 straipsnį, ir ar todėl jis turi teisę į šią paramą tokiomis pačiomis sąlygomis kaip ir priimančiosios valstybės narės pilietis pagal 1968 m. spalio 15 d. Tarybos reglamento (EEB) Nr. 1612/68 dėl laisvo darbuotojų judėjimo Bendrijoje 7 straipsnio 2 dalį.

Parašai.